

MITÄ, MIKSI, M?

HAASTATELUSSA HARRI KUMPULAINEN

Pasi Karppanen

Alkuvuodesta 2007 kotimaiselle julkaisukentälle ilmestyi uusi nimi, kun turkulainen Pelipeitto Oy ilmoitti alkavansa julkaista rekisteröimänsä Turbator-toiminimen alla uutta ja vanhempaa kotimaista novellistiikkaa kokoelmina. Monen huulilla lienee tuolloin ollut kysymys, mikä ihmeen Turbator? Kosmoskynä otti asiasta selvää.

Viihdenovellin aliarvostus

Pelipeitto Oy:n takaa paljastuu vanha sf/f-nimi *Harri Kumpulainen*, joka tunnetaan alan lehtien sivuilla myös taiteilijanimellään *Harri Erkki*. Kumpulainen on pitkän linjan turkulainen kulttuuripersoona, jonka ura ulottuu viiden vuosikymmenen ajalle ja joka on tuona aikana ollut mukana monessa. Häneltä löytyy julkaistua tuotantoa scifi-, kauhu- ja jännitysnovelleista iskelmäsanoituksiin.

Turbatorin niin sanotun m-sarjan novellikokoelmia on tätä kirjoitettaessa ehtinyt ilmestyä kaksi, joista ensimmäinen, **Viides testamentti** nostaa Turun esille jännityskirjalli-

suuden kehtona. Samalla se esittelee kotimaista jännityskirjallisuutta kahdeksan vuosikymmenen ajalta.

Turbatorin m-sarjan kohdalla on kyse ruohonjuuritason kulttuuritoiminnasta ja halusta pelastaa tulevien lukijoiden iloksi ja yksin kansiin novelleja, jotka muuten saattaisivat hävitä historian hämähäriin. Kirjojen painokset ovat Kumpulaisen mukaan äärimmäisen pieniä ja niistä on tarkoitus tehdä tietoisesti "tulevaisuuden keräilyharvinaisuuksia".

Sarjan ensimmäinen kokoelma liputtaa avoimesti niin sanotun viihde- tai lukemistonovellin puolesta. Kumpulainen kertooikin syyn

kokoelman julkaisemiseen ja viime kädessä koko sarjan perustamiseen olleen puhtaan viihdenovellin vähäisen arvostuksen Suomessa.

"Populaariviihteen kulttuurihistoriallinen merkitys on jo ymmärretty monilla alueilla", sanoo Kumpulainen. "Arvostusta vuosikymmeniä jatkuneen väheksynnän jälkeen on osattu antaa suomalaiselle viihde-elokuvalle, ja myös kansan tunteiden todellinen tulkki, kotimainen iskelmä, on nousut kulttuurihistorian kaanoniin. Sekä riillumarei-elokuvista että iskelmistä on julkaistu tutkimuksia, historioikeja, graduja, jopa väitöskirjoja."

Kirjallinen viihde, lehdistä julkaistu pulp-novelli, ei kuitenkaan Kumpulai-

sen mukaan ole vielä saanut samaa arvonantoa. Näin, vaikka viihdenovellin jatkumona markkinoita valanneet jännitys-, rikos-, poliisi- ja salapoliiromaani-ovetkin jo saaneet hyväksynnän ”oikeana kirjallisuutena”. Viihde- eli lukemistonovellia ei hänen mukaansa vieläkään osata arvostaa.

”Viihdenovelli on kuitenkin usein varsin tasokasta kirjallisuutta” sanoo Kumpulainen ja jatkaa korostamalla niiden roolia aikakautensa kuvaajana. ”Kun tutkii menneiden vuosikymmenien novellilehtien kotimaisia tarinoita, saa tehokkaan näkymän suomalaisen todellisuuskäsityksen lähihistoriaan. Viihdenovellilla on siis suuri kulttuurihistoriallinen arvo.”

Nykyisin genrenovellien tilannetta vaikeuttaa Kumpulaisen mukaan eniten se, että aikakauslehdistö ei enää julkaise viihdenovelleja. Myös varsinaiset novellilehdet ovat kadonneet markkinoilta tyystin. Romanitiikkanovelleja vielä julkaistaan alan lehdissä, mutta nekin ovat nykyisin enemmän tai vähemmän nuorille naisille suunnattuja, Kumpulaisen mukaan eräänlaista ”tyttöpornoa”.

”Kustantajat ovat toki julkaisseet novelleja kokoelmanakin, mutta vaikuttaa siltä että niiden julkaisu tapahtuu samanlaisista syistä kuin runokirjojenkin kustantaminen” sanoo Kumpulainen.

”Kustantaja toisin sanoen nostaa novellikirjoilla kulttuuriprofiliaan. Painokset ovat pieniä eikä kokoelmilta edes odoteta myyntiä. Näin niitä ei esimerkiksi mainosteta, muutamaa harvaa poikkeusta lukuunottamatta.”

Novelleja kirjoittavat ovat Kumpulaisen mukaan väliinputoajia myös apuraha- ja muissa tukiasioissa. Novellisti ei saa juuri mitään kirjoittamisestaan, paitsi kirjoittamisen ilon. Viihdenovellipuolella, genrenovellien kohdalla erityisesti, kirjoittajat ovat eräänlaisia ulkojäseniä kirjallisen kulttuurin kentässä ja heiltä puuttuu arvostus.

Ongelman muodostaa Kumpulaisen mukaan myös se, että kustantajat eivät voi saada apurahoja kustantamiseen eikä tappiolliseen kustantamiseen halukkaita ole moniakaan.

”Vaikka novelli, etenkin genre- ja viihdenovelli onkin nyt syvässä kuopassa, on sen asema kuitenkin

tärkeä.” sanoo Kumpulainen. ”Novelli on kirjallisuuden aidoin muoto, ja alkuperäisin.”

Sarjan taustat

Kumpulainen kertoo, että ajatus sarjan ensimmäisen kirjan ja samalla koko m-sarjan julkaisemisesta syntyi *Juri Nummelinin* ja *Boris Hurtan* kanssa heidän kootessaan vuoden 2006 Turun Kirjamesuille pulp-näytelyä.

”Näyttely kasvoi yllättävän laajaksi ja löysimme jatkuvasti uusia aarteita esiin tuotavaksi”, kertoo Kumpulainen. ”Tämä osoitti, että viihdenovellin ja -kirjallisuuden merkitys on ollut valtaisa.

”Viihdettä, pulp-kirjallisuutta on maassa todella tarvittu. Antamaan virikkeitä, vähentämään ahdistusta, rakentamaan maailmankuvaa. Ja ennenkaikkea viihdyttämään. Tämä tavoite, lukijan viihdyttäminen, ei ole väheksyttävä peruste kirjoittamiselle. Ei myöskään julkaisemiselle.”

Tämä oli Kumpulaisen mukaan myös *Viides testamentti* -kokoelman taustalla ja sen novellit julkaistaan puhtaasti viihdeksi. Niiden viihdearvoa ei vähennä lainkaan se, että samalla lukija pääsee tutkimaan suomalaisen maailmankuvan kehittymistä kahdeksan vuosikymmenen jaksolta, 30-luvun lopulta tähän päivään.

Kumpulainen kertoo syyn halulle koota vanhoja pulp-novelleja kokoelmaksi olevan niiden alkuperäisen julkaisukanavan eli lehtien vaikea tavoitettavuus.

”Päinvastoin kuin iskelmän ja kotimaisen viihde-elokuvan kohdalla pulp-novelli on jopa alan harrastajille vaikeasti tavoitettavissa” sanoo hän. ”Lehdissä ja lukemistoissa julkaistut novellit ovat pääsääntöisesti aikoja sitten päätyneet paperinkeräykseen. Jopa viime vuosien lehtinovelleja on miltei mahdoton löytää luettavakseen.”

Sama pätee hänen mukaansa sf/f-novelleihin. ”Scifi- ja fantasianovelleja on julkaistu fanzineissa, joiden levikki on hyvin pieni. Uudet lukijat eivät siten löydä näitä novelleja mistään.”

Kumpulainen sanoo, että yleisemminkin novellilla on Suomessa ongelmia. Monet kustantajat ovat hänen

mukaansa ilmoittaneet, että eivät julkaise minkäänlaisia novellikokoelmia, eivät ainakaan novelliviihdettä. ”Novelli on kuitenkin tärkeä” painottaa Kumpulainen. ”Se on kaunokirjallisuuden hienoin ja vaikein laji, ja viihdekirjallisuuden oleellinen elementti. Novellille, myös viihdenovellille, pulp-novellille, tulee löytää se arvostus, joka sille suomalaisen kirjallisuuden kentällä kuuluu. Siksi tämä kirja, ja jatkossa myös sarjan seuraavat novellikokoelmat.”

Scifin nykytila?

Toinen Turbator-sarjan kirja on scifinovellikokoelma **Marsin ikävä**, joka kokoaa yksiin kansiin joukon *M.G. Soikkelin* novelleja. Miksi scifikokoelma ja miksi juuri Soikkelin?

”Suomalaisen tieteiskirjallisuuden suurin foorumi on tunnetusti fanzine” sanoo Kumpulainen. Kuitenkin jopa suuret fanzinetit ovat julkaisukanavina pieniä. Niiden merkitys on levikkejä suurempi ja käytännössä ne ovat ainoat väylät joiden kautta uudet kirjoittajat saavat novellejaan julkisuuteen.

”Perinteiset kustantajat eivät science fictionista kuitenkaan innostu, eivät etenkään novellista” sanoo Kumpulainen. ”Fantasia niille sen sijaan kelpaa, sille löytyy markkinoita – sillekin vain romaanina, ei novellina.”

Kumpulainen tarkasteleekin tämänhetkistä tilannetta sf/f-kentällä kriittisesti. ”Mielestäni scifi alkaa tällä hetkellä olla jo uhanalainen laji kotimaisissa science fiction -fanzineissa” sanoo Kumpulainen.

”Fantasia on uuden yleistermin eli spekulatiivisen fiktion suojissa uusien kirjoittajien suosimaa, ja jotkut vanhatkin tekijät ovat liittyneet sankkaan fantasiankirjoittajien joukkoon. He kertovat kirjoittavansa scifiä, joka sisältää fantasielementtejä ja ”maagista realismia”.

Spekulatiivisen fiktion alle asettuneen kirjallisuuden eri suuntausten terminologia onkin hänen mukaansa ajautunut vakavaan kaaokseen.

”Tarkan määrittelyn tarvetta ei ehkä joka suuntaan olekaan” sanoo Kumpulainen. ”Science fiction, tieteiskirjallisuus, on kuitenkin yksiselitteinen termi. Scifi-fanzineissa nykyisin scifinä julkaistuista kotimaisista

novelleista varsin harva on enää varsinaista tieteiskirjallisuutta. Poikkeukset voidaan laskea miltei yhden käden sormin. Mielestäni yksi näistä fanzineissa aitoa tieteiskirjallisuutta julkaiseista kirjoittajista on nimenomaan Markku Soikkeli."

Tutkiva tieteiskirjailija

Kumpulainen kertoo kiinnittäneensä lajin vanhana ja intohimoisena harrastajana huomiota jo Soikkelin ensimmäisiin julkaistuihin novelleihin. Ne olivat Kumpulaisen mukaan sitä aitoa sci-fiä joka oli jo vahvasti katoamassa fantasian vyöryn alle.

"Soikkelin novellit, erityisesti hänen pitkät jatkokertomuksina julkaistut ja genren eri suuntauksia tutkivat novellinsa ovat herättäneet lukijakunnassa sekä hämmennystä että arvostusta", sanoo Kumpulainen.

Tämä johtuu hänen mukaansa siitä, että Soikkeli ei tarjoa novelleissaan "fantasian pehmoisuutta", eli suoraa samaistumismahdollisuutta. Yksittäiset henkilöt eivät Soikkelin novelleissa, etenkin pitkissä jatkokertomuksissa, ole erinomaisia samaistumiskohteita. Yhdessä he kuitenkin aina muodostavat osajou-

kon, ryhmän, kansan tai ihmiskunnan, johon lukija voi sujuvasti kuvitella itsekin kuuluvansa.

Kumpulaisen mukaan Soikkeli kirjoittaa monet novellinsa jonkinlaista "brechttiläistä etäännyttämisefektiä" soveltaen, niin että tarinoiden yksittäinen henkilö ei ole samaistuttavissa, mutta kokonaisuus, jonka tarina ja henkilöt muodostavat, tarjoaa samaistumispinnan.

"Myös Soikkelin tapa kirjoittaa sci-fiä poikkeaa totunnaisesta" sanoo Kumpulainen. "Hän käsittelee kulloinkin valitsemaansa aihetta sekä kirjailijana että tiedemiehenä. Jälkimmäisenä sekä kirjallisuudentutkijan että laaja-alaisen tieteenfilosofin näkökulmasta."

Kumpulainen sanookin Soikkelin olevan aito tieteiskirjailija, mutta tuovan tieteen osuuden mukaan uudella tavalla. Hänen tekstinsä voivat jo sinällään olla tutkimusta, tutkimusta genren suuntauksista itse tarinan sisällä, ja samalla ne sisältävät sekä yhteiskuntatieteiden että luonnontieteiden pohjalta luotua spekulatiota.

Kumpulaisen mukaan Soikkeli on tutkiva, erityisesti yhteiskuntaa tutkiva kirjailija. Toisin sanoen scifikirjai-

lija, jonka tekstit tulevat kestävämmän aikaa pitempään kuin useimpien fantasiaa tai seikkailuscifiä kirjoittavien tuotokset. "Myös pitempään kuin fanzinet joissa näitä novelleja on julkaistu" lisää Kumpulainen.

Vaikka kokoelman novellit, niminovellia lukuunottamatta, onkin aiemmin julkaistu fanzineissa, kertoo Kumpulainen olevansa ylpeä voidessaan julkaista ne kirjamuodossa.

"Kirja on yritys taistella entropiaa vastaan" sanoo Kumpulainen. "Soikkelin novellien kohdalla tähän taisteluun kannattaa mielestäni ryhtyä."

Harri Kumpulainen on pitkän linjan turkulainen kulttuuripersoona, jonka kirjallinen toiminta ulottuu viiden vuosikymmenen ajalle. Hän on uransa aikana toimittanut kirjoja, kirjoittanut scifi-, kauhu- ja jännitysnovelleja, iskelmäsanoituksia, näytelmiä, pakinoita kuin runojakin. Kumpulainen on työskennellyt toimittajana sekä freelancer-kirjoittajana eri lehdissä 70-luvulta lähtien ja viimeiset 30 vuotta Rakenussanomien lehden päätoimittajana.

TURUN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF TURKU

DIGIPAINO

Tervetuloa tutustumaan digitaalisen painamisen etuihin!

Meiltä lähes kaikki digitaaliset 1 ja 4 väriset painotuotteet edullisesti!
mm. kirjat, vihot, lehdet, käyntikortit yms.

Palvelemme osoitteessa:
Lemminkäisenkatu 1, 20520 Turku
p. (02) 333 6664
E-MAIL digipaino@utu.fi
<http://digipaino.utu.fi>